

הרב מאיר ברקוביץ

בגדר מצות פדיון הבן

א. פתח דבר

בספר במדבר פרק י"ח התורה מונה מתנות כהונה הניתנות לכהן. ובתוכם נאמר בפסוקים טו-טז:

"כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: ופדיון מבן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא."

"אך פדה תפדה את בכור האדם". לכאורה, מצות פדיון הבן מוטלת על הישראלי, אבי הבן, והכהן הוא 'כתובתי' בלבד למתן מתנות הכהונה, אך מהפסוק שלפנינו נראה כי הכהן 'פועלי' בפדיון (שכן הפרשה פותחת במילים: "וידבר ה' אל אהרן וכו').

נשתדל בדברים הבאים להגדיר את תפקידו של הכהן במצות פדיון הבן ואת תהליך הפדיון מבחינה קניינית ואיסורית.

ב. בירור דברי התוס' בסוגיית הגמ' במסכת קידושין

(ז, ע"ב-ח, ע"א)

"ההוא גברא דאקדיש בשיראי, רבה אומר: לא צריכי שומא, רב יוסף אומר: צריכי שומא. אי דאמר לה בכל דהו - כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא, אי דאמר לה חמישין ולא שווי חמישין - הא לא שווי, כי פליגי - דאמר חמישין ושווי חמישין, רבה אומר: לא צריכי שומא, דהא שווי חמישין; רב יוסף אומר: צריכי שומא, כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה.

איכא דאמרי: בכל דהו נמי פליגי, רב יוסף אומר: שוה כסף הרי הוא ככסף, מה כסף דקיץ, אף שוה כסף נמי דקיץ וכו'. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא: עגל זה לפדיון בני, טלית זו לפדיון בני - לא אמר כלום; עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני, טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני - בנו פדוי; האי פדיון היכי דמי? אילימא דלא שוי, כל כמיניה? אלא לאו אף על גב דשווי, וכיון לא קייצי - לא. לא, לעולם דלא שוי,

וכגון דקביל כהן עילויה; כי הא דרב כהנא שקיל סודרא מבי פדיון הבן, אמר ליה: לדידי חזי לי חמש סלעים?

ובתוספות שם ח, ע"א ד"ה מנא: "מנא אמינא לה דתניא עגל זה - ללישנא קמא מיייתי ראייה". הקשו המפרשים - בלישנא קמא הנקודה המרכזית היא סמיכות דעת. איך ניתן להביא ראייה מפדיון הבן לקידושי אשה, בפדיון הבן הסכום הוא קצוב בתורה והנתינה, לכאורה, אינה תלויה בדעת הכהן, משא"כ בקידושי אשה?

בעקבות קושיא זו הגיה החזו"א (אבה"ע קמח) וגרס בתוס' ללישנא בתרא וכו' אלא שישנם ביאורים שונים בדברי תוס' וכדלהלן.

ג. מהי מהות הפדיון ב"פדיון הבן"?

ערוך השולחן (יו"ד סי' שה סעיף לה) כתב: "...אך גם להיפך תמוה, דמהו זה לשון פדיון? דבכל הפדיונות כהקדש ומע"ש ופטר חמור, הפדיון הוא תמורה מהדבר עצמו דאם לא פדה נשאר הדבר הקדש והמע"ש מוליד לירושלים והחמור עורפין וכן באמה עבריה דכתיב 'והפדה' הוא תמורת גופה שלא תשתעבד עוד אבל בבכור אדם מה שייך לשון¹ פדיון²? שאלה זו מתעצמת בעקבות דברי הגמ' בכורות ט, ע"ב: "לא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בבכור אדם".

מפורש א"כ שאין איסור עבודה בבכור אדם. [אם כי אולי יש לדחוק שמדובר לאחר פדיון]. הריב"ש בסי' קנו נשאל: "מהו לפדות את הבן בשבת?" השואל התלבט האם לדמות פדה"ב לדברים האסורים משום מקח וממכר ביו"ט ובשבת או שאין בפדה"ב משום מקח וממכר כי קצבו ידוע, ולצד אחר -

1. כיוצא בזה יש להעיר בגמ' בערכין ו, ע"ב: "מנין ליוצא ליהרג ואמר 'ערכי עלי' שלא אמר כלום? ת"ל 'כל חרם לא יפדה' וכו'. הרי שחז"ל סברו ששייך מושג של פדיון ביחס לערכין (עיי' 'שלטי גיבורים' ע"ז ד, ע"א בדפי הרי"ף) ובדברי רבי יוסף ענגל בספרו "גבורות שמונים" אות מט. ואכן יש שהציעו בטעם שיעור ה' סלעים לפדה"ב כי זהו ערך בן חודש. ספורט שמות יג. [להגדרת שורש פדה ראה "הכתב והקבלה" דברים י"ג, ו וז"ל: "המוציא וגוי' והפודד... ונ"ל כי לשון פדה כאן לא יתכן לפרשו ענין פטור וחופשות השיעבוד, אבל ענינו כאן נקיון התשלומין כענין בכור בניך תפדה, ופדה בערך, שהוא נתינת מחיר כסף בעבור הפטור מן החוב המוטל עליו" וכו'.

2. המשך דבריו צ"ב וז"ל: "והנה במדבר היתה קדושתם לעבודת המשכן ונלקחו הלויים תחתם כדכתיב קח את הלויים תחת כל בכור כו' אבל א"כ מהי קדושתם לדורות. ואין לומר דבאמת אינם קדושים לדורות דא"כ למה צריכים פדיון ועוד דגם בהמת הלויים נקדשו תחת בהמתם ועכ"ז גם לדורות הם קדושים כל בכורי בהמת ישראל וא"כ גם בכורי אדם כן הוא", וצ"ע במה מתבטאת קדושה זו.

שמה יש לדמות פדה"ב להפרשת תרומה האסורה ביו"ט ופדה"ב הוא ממתנות כהונה או שמה י"ל שבהפרשת תרומה האיסור הוא תיקון יופדיון הבן כבר הוא מתוקן ואין צריך לתקון".
הריב"ש השיב כך:

"תשובה: נראה שהוא אסור, ואע"פ שבהפרשת תרומות לא אסרו אלא משום דדמי למתקן, התם הוא מפני שאין צריך אלא להפריש, ואינו צריך להקנות ולתת לכהן מיד, אבל בפדיון הבן, שמקנה לו הסלעים בפדיון בנו, זה ודאי דמי למקח וממכר. ואע"פ שתרומות שהופרשו כבר, מותר לשלחם לכהן ביו"ט, התם הוא שאין בעל הבית מקנה לו דבר, שכבר הוא של כהן ואין לבעל הבית בהם אלא טובת הנאה. אבל בפדיון הבן אין ההפרשה כלום, אבל צריך שיקנה הוא הסלעים לכהן בפדיון בנו, ואין קונן בשבת.
ועוד, אפילו לא יהיה אלא שפורע חובו, גם זה אסור ביו"ט, אין צריך לומר בשבת. כדאמרין (ב"ב קמט)... אלמא, כי היכי דגזרו בהלואה, שמה יכתוב, הכי נמי גזרו בפריעת חוב... וגם, שצריך שיאמר לו בפירוש: בפדיון בני... ולכן נראה לי שהוא אסור. זהו מה שנייל בשאלותיך, וחתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זלה"ה".

מחלקה הראשון של התשובה יש ללמוד שבפדה"ב יש צורך בהקנאת הממון ולא די בנתינתו³ (ובודאי שאין להסתפק בהפרשה). וצריך להגדיר מתי הקנין בפדה"ב. הערה נוספת העולה מדבריו היא שיש מקום לדמות הפודה בנו למי שפורע חובו.

ד. שיטת הסוברים שגדר פדיון הבן הוא כפרעון חוב

הבנה זו שגדר מצות פדה"ב כפריעת חוב כלפי הכהן מופיעה כדבר פשוט ב"קובץ שעורים" קידושין אות לו. ומכוחה הקשה כיצד מועילה נתינת ע"מ להחזיר בפדה"ב? הרי בפרעון חוב בודאי שאינו מועיל לתת מתנה ע"מ להחזיר⁴? ואם המלוה מקבל פרעון באופן זה מרצונו הרי זו מחילה ולא פרעון. והקוב"ש מדמה זאת לנתינת צדקה שבודאי לא יועיל ע"מ להחזיר. על קושיא זו השיב:

3. השווה לדברי החת"ס בשו"ת יו"ד סי' רצב שלקיים מתנות כהונה, כולל פדה"ב, די בנתינה וא"צ הקנאה.

4. עיי' "ברכת שמואל" קידושין סי' ה אות ד.

"יצ"ל דהחוב בפדה"ב הוא בתולדה מהמצוה וכיון דהמצוה מתקיימת במתנה ע"מ להחזיר כמו בכל מתנות כהונה ממילא מסתלק החוב, ויסוד זה מוכח בתוס' ב"ב, נו גבי חמש ולא חצי חמש עיי"ש, אלא דקשה מהא דבספך פדיון הממע"ה ואם העיקר הוא המצוה ראוי לילך בספיקו להחמיר⁵.

כיוצא בזה ראה שו"ת "עונג יו"ט" סי' ק שלדעתו החוב הממוני בפדיון הבן נובע מחיוב המצוה. הי"עונג יו"ט" מבאר את הגמ' בקידושין כט שם נלמד מפסוק שמצות פדה"ב קודמת לעליה לרגל (לעניין שעבוד נכסים) משמע שאלמלא גזה"כ עליה לרגל קודמת. והרי אם פדיון הבן נחשב כחוב, פשיטא שפריעת החוב קודמת, ועל כרחך צ"ל שהחוב נובע מהמצוה ותחילה יש לקבוע האם חייב במצוה.

הבנה זו עומדת בבסיס דברי הגר"א יו"ד סי' שה על דברי הרמ"א שם בסעיף י: "ואין האב יכול לפדות על ידי שליח וגם אין ב"ד פודין אותו בלא האב"⁶ הקשה הגר"א:

"כ"ז הוא תמוה דלא מיבעיא ע"י שליח, דשלוחו של אדם כמותו, אלא דאף אחר יכול לפדות אפילו בלא דעתו של אב דלא עדיף ממ"ש (=ממעשר שני) שאחר יכול לפדות כמ"ש בפ"ד דמעשר שני וכן נטע רבעי וכן הקדש כמ"ש בערכין וכ"ש כאן שאינו אלא חוב בעלמא שהרי הכהן גובה ממשועבדים כמ"ש בבכורות מח ובקידושין כט וכי הפורע חובו של אחר אינו נפטר הלזה אלא דלכתחילה יותר מצוה באב וכמו מילה ושאר דברים שהאב חייב..."

לעיל הזכרנו דברי תוס' קידושין ח, ע"א מהם משתמע שצריך הסכמת/דעת כהן בפדה"ב. בספר "עצמות יוסף" כתב: "אם נתן לכהן ה' סלעים מה לנו בידיעת כהן כיון שכבר נתן לו ה' סלעים, ונראה דכיון שהכהן הוא אדון בכור זה אם אין לו ידיעה בשווי הדמים אין בנו פדוי וצריך דעת, כמו שהאשה צריכה לידע שיעור הקידושין".

שיטתו שהכהן הוא 'אדון הבכור' תתבאר, אי"ה, בהמשך. כעת נציין שקצוה"ח (רמג סק"ד) דן בדברי התוס' תוך דיון בדברי הפר"ח שסובר שאבי

5. כיו"ב הוכיח בעל "נתיבות המשפט" (קצ ס"ק ב) שקנין כסף הוא מעשה קנין ולא דין פרעון (כט"ז בניגוד לסמ"ע שם) מכך שמתנה ע"מ להחזיר קונה במכר ודוחק לומר שפרעון ע"מ להחזיר שמה פרעון. אמנם משתי הקושיות (של "הנתיבות" ושל הקוב"ש) יש לכאורה להסיק שמתנה ע"מ להחזיר זו מתנה גמורה על תנאי, בניגוד לדברי קצוה"ח רמא ס"ק ד. (ועיין "שיעורי ר' שמואל" ו"ברכת אברהם" על מסי קידושין).

6. ע"י שו"ת "חתם סופר" יו"ד רצו שתמה על דברי הרמ"א.

הבן יכול לתת הפדיון לכהן קטן כי דעת אחרת מקנה מהתורה. קצוה"ח סבור שבפדה"ב פרעון בע"כ שמייה פרעון וכפי שפסק הפר"ח במעשה שהיה כהן אחד בכפר וישראל אחד היה צריך לפדות בן בכור והכהן לא רצה לקבל. והעלה שם בתשובה שנותן לו בע"כ. לעומת זאת מתוסי מוכח שצריך דעת הכהן? מסקנת קצוה"ח היא שאע"פ שפרעון בע"כ שמייה פרעון במתנות כהונה צריך ידרך נתינה ואינו יוצא בנתינה בע"כ של הכהן ומשום כך יש צורך בסמיכות דעתו של הכהן.⁷

לסיכום: דעת הגר"א והקוב"ש שגדר פדיון הבן הוא כפרעון חוב. התורה הטילה חוב על אבי הבן כלפי שבט הכהנים וקיום המצוה נעשה על ידי פריעת חוב זה. הגר"א מבסס דבריו על סוגיית הגמ' בקידושין כט לפיה נכסי אדם (אב כלפי מצות בנו או נכסי בכור שלא נפדה בעצמו) משועבדים.

אופן שונה במקצת הוצע ע"י בעל הקוב"ש: המצוה היא לתת לכהן חמשה סלעים. חיוב המצוה יוצר חוב. גדרי חוב זה אינם נקבעים על פי משפטי ממון ככל חובות אלא עפ"י כללי המצות, הואיל והחוב נובע מהמצוה.

נראה שאף קצוה"ח מגדיר כך מצות פדה"ב. לדעתו, פדיון יכול היה להיעשות בעל כרחו של הכהן שכן 'פרעון' (חוב) בעל כרחו שמייה פרעון, אולם בעקבות דברי תוסי (קידושין ח, ע"א) הסיק שלא יועיל פרעון בע"כ, כי קיים תנאי נוסף בקיום המצוה - חמשת הסלעים יימסרו לכהן ידרך נתינה, ונתינה בניגוד לרצונו של הכהן אינה ידרך נתינה.

בשולי פרק זה נעיר כי מדברי ה"משנה ברורה" נראה שלדעתו אין פדיון הבן כפרעון החוב:

בכתובות נו מובאת הלכה: "המבזבז, אל יבזבו יותר מחומש". משמעות ההלכה היא, לכאורה, שאדם אינו מחוייב (אולי רשאי ואכמ"ל) להוציא יותר מחומש נכסיו לקיום מצוה.

בביאור הלכה ס"י תרנו הקשה מקידושין כט שם דנו תנאים במי שהיו לו ה' סלעים וצריך לפדות עצמו ובנו (איזה פדיון קודם), והדבר קשה - הרי המבזבז

7. עיי' יואמרי בינה"י, דיני פדיון הבן ס"י ב וז"ל:

"...יש לחלק בין תרומה ושאר מתנו"כ לפדה"ב עפ"י המבואר בשו"ת הרשב"א ס"י יח דלכך אין מברכים על מצות צדקה והעניקה וממתנות כהונה אין מברכים על נתינת דאין הישראל נותן משלו אלא שהשיי זכה אותן לכהן ומשלחן גבוה קא זכו אבל על פדיון הבן ועל הפרשת חלה ומעשרות מברך מפני שאינו מברך על הנתינה אלא על ההפרשה ועל הפדיון התלוי בו...".

והנה מזה מבואר כפרי"ח... במה דכתב דנתינה בע"כ הוי נתינה בתרומ"מ מוכח כן מתשובת הרשב"א מדלא כתב הטעם דלכך אין מברכים על נתינת תרומ"מ מפני שאינה תלויה כולה ביד העושה שאפשר שלא יתרצה הכהן... אמנם בהמשך דבריו חזר בו ה"אמרי בינה"י, עיי"ש. יש להעיר שדברי הרשב"א שהברכה היא על ההפרשה ועל הפדיון עומדים בניגוד לדברי הריב"ש שאמר ש"אין ההפרשה כלום".

על יבזבוז יותר מחומש ואם כל רכושו מסתכם בה' סלעים אינו צריך לפדות לא עצמו ולא בנו? (עיי' שם ב"ביאור הלכה" מה שתרץ ביסוד שחידש ואינו נוגע לכאן ועיי' "חלקת יואב" קונטרס בדיני אונס בעניין זה).

נראה להסיק מכאן שלדעת ה"ביאור הלכה" גדר מצות פדיון הבן אינו כפרעון חוב, שכן ידועים דברי הגר"ח בסטנסיל שדין המבזבז לא נאמר ביחס לפריעת חוב. (ר' חיים הקשה - יש דין "מסדרין לבעל חוב". ז"א סדרי פרעון מרכושו של הלוח כשאין לו ממה לפרוע. ומדוע יצטרך לפרוע הרי "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש"? ועל כך השיב ר' חיים שדין זה אינו שייך ביחס לפרעון חוב). נמצא שלפי הבנת ר' חיים לא היה מקום לקושיית ה"משנה ברורה" אא"כ הוא סובר שגדר פדיון הבן אינו פריעת חוב.

ה. ביאור דעת הסוברים שפדה"ב הוא כמכירה

בעקבות דברי התוס' בקידושין יש לבחון האם הכהן פועל/משתתף בפדיון? לעיל, הובאו דברי ה"עצמות יוסף" שהכהן הוא 'אדון הבכור' ושיטתו שמצות הפדיון משמעותה שאבי הבן קונה את בנו מידי הכהן. החת"ס, שו"ת יו"ד סי' רצב, בהתייחסו לדברי הרמ"א על פדיון הבן עיי' שליח כתב כך: "הכהן שמקבל חמשה סלעים מקיים מצוה והואיל ומצוה בו יותר מבשלוחו א"א לזכות לו עיי' שליח אלא מדעתו של כהן". אח"כ הוסיף:

"מ"מ לענין פדיון הבן אע"ג דמדינא דש"ס יכול לפדות עיי' שליח כהן, מ"מ הגאונים תקינו לומר הכהן "מאי בעית טפ"י וכו' והראשונים צווחו על זה ומ"מ לא עלתה בידם לשנות מנהגם, כי כל דבריהם קבלה ותורה. ומשמע מזה שגם לכהן עצמו יש כח במעשה הפדיון ולזה אינו יכול לעשות שליח ישראל, כי כל מה דאיהו לא מצי עביד לא נעשה שליח, וכן אין לקטן כח להוציא הבכור מחיובו עפ"י והגם יש להוכיח מש"ס הפנך מרב כהנא דשקיל סודרא בפדיון הבן בשביל אשתו. מ"מ הגאונים שחידשו זה אחר הש"ס וטעמם נעלם מאתנו עיי' טוב להביא כהן ממקום אחר ולא יעבור יום הפדיון ושהוי מצוה לא משהיך...".

מדברי החת"ס עולה שלאחר שהנהיגו לומר 'במאי בעית טפ"י הכהן נעשה שותף בעשיית המצוה ולכן לא מהני בכהן קטן או בשלוחו של כהן ואף שמדינא דגמרא מוכח לא כך מ"מ לאור דברי הגאונים השתנה הדין. הרמב"ם בספר המצוות עשה פ' כתב:

"והמצוה השמונים היא שצונו לפדות בכור אדם ושנתן הדמים ההם

לכהן. והוא אמרו יתעלה (משפטים כב) בכור בניך תתן לי. ובאר לנו הנתינה הזאת איך תהיה והוא שנפדהו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמשה סלעים. והוא אמרו (סי' קרח) אך פדה תפדה את בכור האדם. ומצוה זו היא מצות פדיון הבן וכו'.

מדברי הרמב"ם מתבאר שגדר המצוה היא לפדות הבן מהכהן כאילו כבר זכה בו הכהן. משמעות הדבר שיש כאן פעולה של מקח וממכר והכהן מוכר הבן לאביו. הרמב"ם מגדיר זאת בלשון 'כאילו' הואיל ואין לכהן בעלות על הבכור ואינו יכול לעכבו אצלו אך בהגדרת המצוה הפדיון נעשה כאילו הוא שייך לכהן. נמצא שאין כאן חוב שצריך לפרעו אלא פדיון⁷ קנייה מהכהן⁸.

קצת סימוכין לרעיון כזה ניתן למצוא במהרי"ל שצויין בגליון מהרש"א יו"ד שה, טו. דברי המהרי"ל נוגעים לבן קטן שאביו לא פדאו: והמנהג היה לעשות סימן שאינו פדוי: "במהרי"ל הלי פדיון דמוהר"ן צוה לכתב על הטס 'בן כהן'. ר"ל עדיין שייך לכהן ומאי דלא חש שיבינו שהוא בן כהן ממש ולא בעי פדיון דא"כ ל"ל לכתב. (ילחם חמודותי שעל הרא"ש לדף מ"ט).

שלילה של גישה כזו (מבלי להזכיר את דברי הרמב"ם) אנו מוצאים בדברי הינודע ביהודה" מהדו"ת אבה"ע נד. הנו"ב מתייחס לדברי המל"מ אישות ד, ז. המל"מ מסתפק: "בקטן שקידש ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאגדיל... מהו? מי אמרינן כיון דבשעת הקידושין הו' קטנים לא מהני ולא מידי או דילמא כיון דבשעת חלות הקידושין הם גדולים חלו הקידושין". וחידש המל"מ שבמקום שאינו מחוסר מעשה אלא זמן בלבד לא הוי כדבר שלא בא לעולם. בתוך דבריו כתב: "ודע דמסוגיא דבכורות הלזו (ד' מט), הפודה בתוך שלשים יום ע"מ שיחול לאחר ל' יש סייעתא למה שכתבנו... (ולכן) אם נתן הקידושין בעודו קטן ואמר שיחולו לכשיגדיל דמהני משום דזמן ממילא קאתי".

הנו"ב תמה על המל"מ בראיה זו וכתב: "דבשלמא אם היה הבן קודם פדיון קנוי לכהן וכשפודהו קונהו האב היה שייך לתלות בדשלב"ל אבל האב אינו קונה שום דבר מהכהן אבל הוא מקנה המעות להכהן והרי דבר זה יכול לעשותו עכשיו, דאטו אין בידו להקנות מעותיו לכהן עכשיו נמצא שקנין המעות הוא דבר שאינו מחוסר אפי' זמן רק הפדיון מחוסר זמן והפדיון אינו דבר קנין רק מצוה דרמיה רחמנא על האב...".

טענת הנו"ב שאין להוכיח מפדיון הבן לדבר שלא בא לעולם כי אף שהמצוה עדיין לא בעולם (תוך ל' מ"מ פעולת הקנאת המעות יכולה להעשות כעת, ורק אילו פדיון הבן היה מוגדר כקנין שהאב קונה מהכהן היה זה שייך לדבר שלא בא

8. מעתה, יש להבין מדוע נשתעבדו הנכסים וצ"ל שהשעבוד הוא לגוף המצוה אך אינו נובע מהגדרת המצוה כפריעת חוב.

לעולם (כלפי אבי הבן). בדעת המל"מ י"ל שס"ל כמבואר ברמב"ם בספר המצוות - גדר מצות פדיון הבן היא, בדיוק כפי שהנו"ב שלל - כלומר לענין פדיון "הבן קנוי קודם לכהן וכשפודהו קונהו האב".

כשיטת הרמב"ם עולה אף מדברי הריב"ש בתשובה קלא (חלק זה בתשובה עוסק בברכה הנזכרת בגאונים שכהן מברך בפדיון הבן, עי' רא"ש קידושין פ"א סי' מא וב"י יו"ד שה). יש להדגיש שאין הכוונה לברכה על מצות פדיון הבן וזו לשונה כפי שהובאה ברא"ש שם: "ומברך כהנא בפה"ג ובורא עצי בשמים בא"י אמ"ה אשר קדש עובר ממעי אמו ולארבעים יום חלק אבריו מאתים וארבעים ושמונה איברים שיש וכו' כשם שזכה בכור זה לפדיון כך יזכה השם לתורה לחופה ולמעשים טובים בא"י מקדש בכור ישראל לפדיונו". וכך כתב הריב"ש:

"ואשר שאלת: למה תקנו ברכה לכהן בפדיון, יותר מבשאר מתנות כהונה כשזוכה בה? י"ל: דבשאר מתנות כהונה אינו עושה הכהן כלום, רק שזוכה במתנות משלחן גבוה, אבל בפדיון, אע"פ שאין עושה... מצוה⁹, כמו שנראה מההיא דרבי שמלאי (פסחים קכא, ע"א), מ"מ זכה בבן, ונותנו לאב בפדיונו. וגם, שברכה זו ברכת השבח, שרומזת ליציאת מצרים, ולמכת בכורות מצרים, והצלת בכורי ישראל". (בהמשך מביא דברי הרא"ש שלא נהגו בברכה זו באשכנז).

שיטת התוס' - פדה"ב יסודו קנין ומקח וממכר. עי' תוס' קידושין ו, ע"ב סוד"ה לבר מאשה על דברי הגמ' שם שמתנה ע"מ להחזיר מהני לכמה דברים פרט לקידושי אשה 'לפי שאין אשה מתקדשת בחליפין'. וכתבו תוס' שאשה לא מתקדשת בחליפין מדאורייתא ואילו מתנה ע"מ להחזיר אינה מועילה מדרבנן בגלל הדמיון לחליפין. תוס' הוכיחו שמתנה ע"מ להחזיר אינה ממש חליפין וכתבו:

"דאי בחליפין דמו... בפדיון הבן למה יהא בנו פדוי בחליפין הלא כסף ה' שקלים כתיב ולא חליפין". מדברי התוס' מבואר הוא אמינא שמועיל קנין חליפין לפדיון הבן אלא שגזרה תורה לפדות בה' סלעים. הצעת דבריהם כך היא: מתנה ע"מ להחזיר מועילה בפדיון הבן. אין לומר שמתנה ע"מ להחזיר פועלת כחליפין כי חליפין אינו מועיל בפדיון הבן כי כתוב בתורה ה' סלעים (ולא חליפין).

בעקבות דבריהם ניתן להסיק כי יסוד הפדיון הוא מקח וממכר. אם אין בפדיון הבן פעולה קניינית אלא מעשה פדיון או נתינת מתנה לכהן כיצד יעלה על הדעת שחליפין (שכל כולו הוא מעשה קנין ותו לא) יועיל לפדיון הבן? ניתן, אם כן, לצרף תוס' לסוברים שפדיון הבן יסודו 'מקח וממכר'¹⁰.? ואת"ל שהיא גופה

9. בשו"ת חת"ס יו"ד רצב כתב: "גם כהן המקבל מתנת כהונה עשה מצוה בקבלתו ומצוה בו יותר מבשלוחו". ועי' שו"ת "יהודה יעלה" יו"ד שנו אם כהן אונן יכול לפדות.

10. הבנה זו מצאתיה בספר "משאת משה" על מס' קידושין בענין פדה"ב וכן בספר "מעדני שמואל" בשם הגר"י פרצוביץ.

כוונת תוס' ואין כוונתם שיש מיעוט בתורה (ה' סלעים ולא חליפין) ע"י לשון הרשב"א (בד"ה אלא אמר רב אשי): "ובפדיון בן חמשת שקלים כתיב וחליפין לאו מדין כסף נניחו כדכתבין לעיל בריש פירקין מדאיתנהו בפחות משוי"פ". נמצאנו למדים ששיטת הרמב"ם בספר המצות ותוס' הנ"ל בקידושין ה, ע"ב ותוס' קידושין ח, ע"א (להבנת היעצמות יוסף") שפדה"ב גדרו כמכר ולפי"ז יש לומר שלא מהני פדיון בכחן קטן ולא ע"י זיכוי חמשה סלעים לכחן שאינו בפנינו כעת.

עפ"י שיטה זו תובן היטב הערתנו מתחילת המאמר. הכתוב בפי קרח "אך פדה תפדה את בכור האדם" פונה אל אהרן הכהן. לכאורה פשוטי המקראות¹¹ מצביעים על כך שהכחן הוא הפודה, ודבר זה מובן רק אם נאמר שיש כאן עניין של מקח ומכר¹². וכל זה שלא כמסקנת מהרי"ט אלגזי בבכורות פרק שמיני אות פ [ב] שכתב:

"...משום דענין הפדיון אינו כעין מכר דבעינן דעת מקנה, אלא הכל תלוי בדעת הנותן, דכל שהוא מכין לקנותו בנתינה זאת הוי פדוי, דכיון שזוכה הכהן בהן מן הדין הוי בנו פדוי אף דהכחן אינו מכין להקנות, מידי דהוה למ"ש הרש"ל דאם אין כהן בעיר יכול לזכות הפדיון ע"י אחר ובנו פדוי וכמ"ש לעיל [אות עט א] בשמו, ואם איתא דפדיון חשוב כמכר איך מועיל מה שמזכה לכחן כיון דבשעת הזיכוי אין כאן דעת הכהן שיכין להקנות, אלא ע"כ לומר דענין הפדיון הכל תלוי בדעת הנותן, דכל שהוא מזכה ה' סלעים לכחן וזוכה מן הדין בנו פדוי. וכיוצא בזה מתבאר ממ"ש הרב כנה"ג ביי"ד סי' שה בהגה"ט אות ג'.... דאפילו כהן קטן פודה את הבן, ושכן עשה מעשה... ואם איתא דפדיון דומה למכר איך כהן קטן פודה את הבן...".

יש להוסיף מההלכה שמת הבן לאחר שלשים יום חייב האב בפדיון. צ"ע לסוברים שגדר פדה"ב הוא מקח ומכר (ולא פרעון חוב) מה שייך בכה"ג מכירה או קניה? ובישערי ישר" כתב, עפ"י שיטתו (לקמן) שבאופן זה אין בפדיון אלא פריעת חוב בלבד.

11. ראה אבן עזרא דברים י"ב, יז שהביא כמה דוגמאות לפסוקים שפונים אל אישים שונים ובתוך הדברים כתב: "וכן - יאך פדה תפדה עם ישראל ידבר".

12. במשנה בכורות נא, ע"א נאמר: "המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו, שנאמר: 'יהיה לך ופדה תפדה', ר"ל כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא. ומי"מ אין מקרא יוצא מדי פשוט, ואף דרשה זו אינה סותרת הפשט שבפנים.

ו. תהליך פדיון הבן - דו שלבי: פרעון חוב ופדיון/הסרת קדושה

רבי שמעון שקופ עוסק בגדרי פדיון הבן ב"שערי ישר" (ה, כה) ובשיעורים על מסכת קידושין (טז). להלן תמצית דבריו:

(1) הרמ"א פסק ביו"ד שה, יג במי שפדה את בנו תוך ל' יום ונתעכלו המעות ופסק המחבר שבנו פדוי ועל כך כתב הרמ"א: וי"א דאם אין המעות קיימים או שהחזירים לאב תוך ל' אפילו בדיעבד אין בנו פדוי וטוב להחמיר לחזור ולפדותו. ויש לשאול במה שונה ספק זה מכל ספקות בפדיון הבן שאומרים המוציא מחברו עליו הראיה?¹³

(2) נחלקו רב ושמואל בפודה בנו תוך ל' (בכורות מט, ע"א) לרב, בנו פדוי לשמואל, אין בנו פדוי. ובגמ' איתא: "הכא הלכתא כוותיה דשמואל". והרא"ש (ח, ה) פסק כרב הואיל והלכתא כוותיה באיסורא. אף על דברי הרא"ש יש להעיר כני"ל - מאי שנא מכל ספקות בפדיון הבן שהממע"ה (=פסיקה כספק ממוני)?

(3) משתי שאלות אלו יש להסיק שפדיון הבן אינו כשאר מתנות כהונה שהמצוה בהם היא השבת ממון לבעלים ככל מצות של תשלומי ממון אלא שכאן (בנוסף לני"ל) ציוותה תורה לפדות את הבכור "מה שיש בו איזה ענין קדושת בכורה" ומוסיף הגרש"ש: "אף שלא גילתה לנו תורה שום דין בבכור אדם שיהיה איזה הבדל בהנהגה מקודם שנפדה עד לאחר פדיה, אבל כיון דכתיב בתורה בלשון פדיה מוכרח ענין שכן הוא... והכסף פודהו ומחדש בו איזה ענין של הסתלקות קדושה איוו שתהיה..."¹⁴.

(4) בקידושין כט נאמר:

"תנו רבנן הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו. רבי יהודה אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו. כל היכא דליכא אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו, מאי טעמא? מצוה דגופיה עדיפא. כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין" וכו'.

13. מהריט"א פרק ח [עה] דן מכוח איני יודע אם פרעתיך ורש"ש העיר שזה רק בבני ושמא ולא בשמא ושמא ואכמ"ל.

14. עיי' ערוה"ש שה, לו: "והאמת כן הוא שהם קדושים לה' ככל הקדושים שאסור להם לעשות דבר חולין ואכילתם וכל מעשיהם בקדושה" וצ"ע מבכורות ט, ע"ב שזכר בראשית המאמר. (וודחק לפרש בלשונו כפי שפירש הנצי"ב ב"העמק דבר" שמות י"ג יג: "וכל בכור אדם בבניך תפדה"). שלא יהא על האדם קדושת בכור בהמה שאסור להשתמש בו וליהנות ממנו בחיים משי"ה הזהיר הכתוב לפדותו" וכו'.

הגמ' מבחינה בין פדיון שהאדם מחוייב בהיותו אבי הבן לבין פדיון האדם עצמו. אף מכאן ראייה לגישה הנ"ל. אם פדיון אינו אלא פריעת חוב מאי נפ"מ מהי עילת החוב - פדיון עצמו או בנו? השימוש בלשון 'מצוה דגופיה' עדיפא מורה על כך שהפדיון מתייחס ופועל על האדם עצמו¹⁵.

על פי גישה זו יש להבין את המנהג המתואר בספר "החינוך" מצוה שצב: "עוד כתב הרמב"ן ז"ל: ...מיד נוטל הכהן הדינרין ומוליכן בידו על ראש הבן ואומר, זה תחת זה, זה חילוף זה, זה מחול על זה, יצא זה לכהן ויכנס זה הבן לחיים לתורה וליראת שמים...".

זה תחת זה' וכי, מילים אלו מורות לכאורה על תמורה המתבצעת עם או ע"י מעשה הפדיון. וכן יש להבין לגישה זו את שיטת בה"ג המובאת ברמב"ן, סוף הלכות בכורות, שהפודה מוסיף חומש כדין פודה הקדשות. תוספת חומש אנו מוצאים בפדיון הקדשות ובפדיון מעשר שני אך אין לו דוגמא בפעולות קניניות רגילות של מקח וממכר או פרעון חוב.

(5) ביו"ד שה, יט נפסק: "כהן שנולד לו בן חלל, מת האב בתוך שלשים יום חייב הבן לפדות את עצמו, שלא זכה האב בפדיונו. ואם מת האב לאחר שלשים יום, כבר זכה האב בפדיונו וירשו בנו ממנו, הילכך יפריש הפדיון ויעכבנו לעצמו". מכאן ראייה, לכאורה, שאין בפדיון הבן פרעון חוב גרידא כי אם כן מה משמעות ההפרשה לכשעצמה. הלכה זו מובנת רק לאור ההנחה שיש בפדיון הבן הפקעת קדושה.

(6) בשיעורי קידושין מגדיר הגרש"ש פדה"ב כך: "איכא בפדיון שני דברים: אחד הוא שיגיעו ה' סלעים לכהן והשני שע"י יכוון לעשות הפדיון להפקיע קדושת הבן". כהן שנולד לו בן חלל חייב לפדותו, אך לאחר שעברו שלשים יום מלידתו זכה האב בה' סלעים וה"ז כאילו כבר קיבל כהן את הכסף אך עדיין אין הבן פדוי, שכן את הפדיון צריך לעשות בדבר המטלטל וגופו ממון (כפי שלמדו מכלל ופרט וכלל) ולכן הבן עושה הפרשה של ה' סלעים בלי לתת אותם לכהן

15. לעיל הובאו דברי הריב"ש בתשובתו סי' קלא. בהמשך התשובה עוסק הוא בנוסח הברכה וז"ל:

"...ולדעת הר"ם ז"ל בנוסח הברכה: שבאב הפודה, אומר בעל, ובפודה עצמו, אומר בלמ"ד; אפשר לתת טעם... וגם, שאם היה לו לפדות עצמו ובנו, קי"ל (קדושין כט), שהוא קודם לבנו, דאלמא, עיקר המצוה בעצמו, אלא שבקטנותו אי אפשר. ומה שלא תקנו בפודה בנו לברך: על פדיון הבכור, זהו להפריש בין פודה בנו לפודה עצמו...". מדברי הריב"ש עולה שעיקר מצות פדיון הבן מוטלת על האדם עצמו אלא שבקטנותו הטילה תורה המצוה על אביו. רבי שמעון שקוף למד בדברי הגמ' 'מצוה דגופיה' שיש חלות פדיון בגוף הנפדה, אך לריב"ש אין צורך בהסבר זה, כוונת הגמ' לומר שמצות פדיון עצמו היא מצוה עצמאית המוטלת על הגברא משא"כ פדיון בנו - מצות הפדיון מוטלת על הבן והאב פודה עבור הבן.

(כלומר - בכל פדיון יש תנאי שא"א לפדות כל זמן שהכהן לא קיבל הסלעים אבל לאחר שקיבלם יכול לעשות פדיון בלי נתינה לכהן¹⁶).

7) על תפקידו של הכהן כתב כך: מההלכה הנ"ל אודות בן חלל לאחר מיתת אביו מוכח שזכיית הכהן אינה פועלת בפדיון כי בהפרשת הבן אין זכייה לאב (ולא שמענו שהפרשתו נעשית בממון של ירושה מאביו). לכן צ"ל: "דזכיית הכהן מצטרפת למעשה הפדיון, היינו, דאחרי שזכה הכהן בה' סלעים אפשר לפדות בכסף את הבכור" ולכן ב"חלל כבר נעשה חצי דבר" ר"ל לאחר זכיית האב בה' סלעים, יכול הפדיון להעשות בכסף משלו.

הוסיף רב שמעון שקופ לחדש: "ולפי זה יש מקום לומר דלעולם בפדיון הבן הישראל עושה רק חצי המצטרף הראשון, שפורע את החוב של ה' סלעים ואחר כך נגמר הפדיון על ידי הכהן שבכסף שזכה הוא מתכוין לעשות הפדיון. דכיון שמוכח מהדין הנ"ל שגמר הפדיון הוא אחר זכיית הכהן כבר בה' סלעים מסתבר לומר, שלעולם רק הוא עושה הפדיון דאחר שנעשה חצי המצטרף שנפרע זכות מתנות כהונה אחר כך צריך לעשות בכסף המתקבל דין פדיון ואז הכסף (כבר) של הכהן ואין לישראל שום זכות בו לעשות הפדיון ורק הכהן עושה זאת, שעל מנת זה ניתן לו הכסף שיעשה פדיון בכסף המתקבל. ולפי זה היה צריך לכוונת הכהן לענין גמר פדיון ומשום הכי אם לא סמך דעתו אינו מתכוין לעשות הפדיון"¹⁷. כל הפיסקה האחרונה נועדה להסביר את דברי תוס' הנ"ל במסכת קידושין (ח, ע"א). והסבר נוסף בהבנת התוס' - יובא להלן בסעיף ח.

8) יש להוסיף שקיים אופן בו אין בפדה"ב סילוק הקדושה אלא נתינת מתנה גרידא - במת הבן לאחר לי יום ומבואר בבכורות נא, ע"ב שהאב חייב¹⁸ בפדיונו¹⁹.

בסיום פרק זה נעיר מדברי רש"י נידה (כה, ע"א) ד"ה הכא לחומרא וז"ל: "...וגבי בכור אדם דקולא היא דקאמר פטר את הבן אחריו ולא איכפת לן דאין קדושה בבכור אדם אלא ממון כהן ה' סלעים וספק ממונא לקולא דכהן הוי מוציא מחברו עליו הראיה".

16. עי' "מנחת אלימלך" ח"ב סי' ט בענין פדיון הבכור מה שרצה לבאר עפ"י שיטת הגרש"ש. הגרש"ש כבר רמז לאפשרות המדוברת שם בהערה לשיעורי קידושין הנ"ל: "ויש לדון בזה אם יתן ישראל קרקע או דבר אחר דלא מהני לפדיון בפרעון ה' סלעים באופן שתרצה אח"כ לעשות פדיון על ידי הפרשה לחוד לעצמו, וזה ענין מחודש שלא אוכל כעת לעיין בו".

17. לא הבנתי כיצד הבן החלל עושה זאת.

18. ראה "משך חכמה" במדבר י"ח, טו שסבור שלרבי טרפון, בספרי, הגדרה מיוחדת לדין זה.

19. הרמ"א (שה, יב) כתב שאף מברכים על פדיון כזה. ועי' תוספתא "חזון יחזקאל" (השמטות לחגיגה) שמהרמ"א מוכח שמברכים על נתינת מתנות כהונה כדעת הרוקח ודלא כרשב"א בתשובה סי' יח.

ז. תהליך פדיון הבן - דו שלבי: פדיון/הסרת קדושה ומצות נתינה

[לגרש"ש יש שני דינים והסדר (בדרי"כ) הוא פרעון החוב, ובעקבותיו פדיון הבן (דין ב' נעשה ע"י או עכ"פ בצרוף הכהן)]. בשו"ת "דברי יעקב" (רבי יעקב שור, תרמ"א) סי' פו נשאל אודות אב שאין כהן במקומו וכעבור יומיים יהיה במקום כהן. דעתו היא שעליו להפריש בזמן ה' סלעים בברכה (דמאי שנא מכל מתנות כהונה, חלה ותרומה) ואח"כ נותן המתנות לכהן.

את דבריו ייסד על דברי הרשב"א בתשובה חלק א סימן יח: "...וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה. מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל. כגון מתנות עניים והלואת הדלים ונתינת צדקה והעניקה וכיוצא בהם... וכן מתנות כהונה אין מברכין על נתינתן דאין הישראל נותן משלו אלא שהשם יתברך זיכה אותן לכהן ומשלחן גבוה קא זכו... אבל על פדיון הבן ועל הפרשת חלה ומעשרות מברך מפני שאינו מברך על הנתינה אלא על ההפרשה ועל הפדיון שתלויין בו".

וביאור דבריו שבמצות מתנו"כ יש שתי מצוות - ההפרשה והנתינה לכהן. ההפרשה והפדיון היא עצם המצוה לתקן הכרי או העיסה או לפדות הבן או הפטר חמור, ואם הפריש אף בלי נתינה לכהן נתקנה העיסה או הכרי וכן בפדה"ב ופטר חמור²⁰.

סיוע נוסף הביא לדבריו מהמשנה בכורות נא, ע"א שהמפריש ה"ס לפדה"ב ואבדו, חייב באחריותו. ואם אין קיום כלל בהפרשה פשיטא, מאי קמ"ל. וע"כ ידי חובת פדיון יצא אלא שבניגוד לשאר מתנו"כ שאינו חייב באחריותם חידשה תורה שעדיין חייב באחריותו. ומדויק כן בלשון המשנה שאם הפריש ואבדו חייב באחריותו הוי ליה למימר אם אבדו חייב בפדיון. אמנם נתקשה מדברי רש"י שם "יהיה לך ופדה תפדה - כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא". מבואר שאין פדיון בהפרשה בלבד. (ואכן הגרש"ש ביסס דבריו על דברי רש"י).

לאור דברי רש"י הציע ה"דבר יעקב" שגמר הפדיון בנתינה והפדיון תלוי ועומד. והחמירה בכך התורה שלא ימנעו מלהקפיד על הנתינה אחר שקיים מצות הפדיון ורק מעכב ממון השבט. [ע"ש הגדרתו: הפדיון חל מיד ולא כתוצאה מהנתינה לכהן, אך אם אבדו ולא הגיעו לידי הכהן בטל הפדיון למפרע].

20. לאור זה יש לדון בספקות האם תועיל הפרשה בלי נתינה עפ"י דיונו של הגרצ"פ ב"כרם ציון", האם הפרשה בלי כוונה לתת מועילה.

עפ"י זה כתב שם, שבספק פדיון צריך להפריש חמשה סלעים כדי לסלק חובת פדיון אלא שא"צ ליתנו לכהן כי הממע"ה²¹.

ח. הסברים נוספים לדברי התוס' בקידושין (ח, ע"א)

1) בספר "טבעת החושן" (לקצוה"ח סי' רמג סק"ד) העלה הצעה חדשה בדברי תוס'. מדברי תוס' עולה שאכן יש צורך בסמיכות דעתו של הכהן, אך אין המדובר בסמיכות דעת מצד מעשה קנין (כדעת מוכר) או מצד הזכיה (הסכמת הכהן לקבלת ה' הסלעים) כי אין כאן מכירה. סמיכות הדעת העולה מדברי תוס' הוא דין מיוחד בהגדרת שוה כסף שאינו 'קייץ'. כסף שאין לגביו סמיכות דעת על השוויות אינו מוגדר ככסף. לפי הסבר זה דברי תוס' אינם נוגעים כלל לדברי הפר"ח.

2) בשיעורי הגרש"ש העלה אופן ב' בביאור דברי התוס': סמיכות הדעת אינה קשורה לחסרון בהקנאה או ברצון לקנות הכסף אלא חסרון בשיווי הכסף. אם לזוכה בכסף אינו שוה הדבר (אף שכך שוויו) לא יחול הפדיון (ולא הקידושין) והחידוש הוא שבפדיון הבן ובקידושי אשה הגדרת השוויות תלויה בהנאת המקבל. אף לפי הסבר זה דברי תוס' אינם נוגעים לדברי הפר"ח והכהן אינו פועל בפדיון אמנם ייתכן ואי אפשר יהיה לפדות בעל כרחו אם יטען שאינו מחשיב הדבר כשוויו, אך מסתבר שניתן לפדות ע"י כהן קטן ואין כאן חסרון של סמיכות דעת כל שאינו מתנגד.

ט. סיכום עיקרי הדברים

גישות שונות בגדר מצות פדיון הבן

א. פרעון חוב; כך סוברים הגר"א והקוב"ש וראיה לדבריהם מכך שנכסים משתעבדים.

ב. מקח וממכר; ספר המצוות לרמב"ם; תוס' קידושין ו, ע"ב סיוע מלשון

21. יש להעיר שלשיטה זו אם אבי הבן ייחד לו מעות לצורך הפדיון ייתכן ושוב לא יוכל לברך בשעת 'טקסי' הפדיון כי אין אלא נתינה לכהן. וזה, לכאורה, תימה. עוד יש לדייק בדברי הרשב"א שכתב שעל נתינת תרומה אין מברכים כי משלחן גבוה קא זכו וא"כ מאי קא קשיא ליה בפדיון הבן הרי שם הנתינה אינה, לכאורה, משלחן גבוה. (ועי' שו"ת חת"ס חו"מ קפו שכתב חילוק בין פדיון הקדש לפדיון (תוך שימוש בשטרי המלכות): בפדיון ההקדש פודים מידי הגזבר ואילו "פדיון בכור הוא לקב"ה והקב"ה בעצמו נותנו במתנה לכהן ואין דינא דמלכותא דארעא לגבי גבוה כלום".

הכתוב בחומש במדבר.
 ג. פרעון חוב ופדיון/הסרת קדושה; לדעת הגרש"ש: לאחר/ע"י פריעת החוב לכהן, אפשר לפדות.
 ד. פדיון ומצות נתינה; שיטת רבי יעקב שור בעל ה"דברי יעקב", מבוסס על תשובת הרשב"א.

נפ"מ אפשריות מהשיטות הנ"ל

- א. פדיון ע"י כהן קטן.
- ב. פדיון ע"י זיכוי לכהן.
- ג. פדיון בעל כרחו של הכהן.
- ד. האם צריך "דעת מקנה" של הכהן.
- ה. ספקות בפדיון הבן - נידון כספק איסורי או כספק ממוני.

הסבר דברי תוס' קידושין ח, א ד"ה מנא אמינא

- א. חזו"א - יש לגרוס לל"ק ולא כפי שכתוב לפנינו.
- ב. "עצמות יוסף" - הכהן הוא 'אדון הבכור' (כנראה שיש כאן 'מעין' מקח וממכר) וצריך הסכמתו לחלות הפדיון.
- ג. קצוה"ח - מצד ההקנאה די בנתינה בע"כ אך לקיום המצוה צריך לתת 'דרך נתינה'.
- ד. "שערי יושר" - נתינת מתנות כהונה ע"כ של כהן מועילה ואעפ"כ הבן לא יהיה פדוי כי הכהן לא זכה במעות (הנחות יסוד שבנתינה בע"כ של המקבל אינו זוכה בע"כ), הפסוק 'ופדה תפדה' נאמר לאהרן: "משמע שהכהן גומר את עיקר הפדיון לאחר שזכה בחמשה סלעים... אי"צ לומר שהכהן הוא אדון הבכור - כמש"כ העצמו"י - אלא שהכהן מסייע בפדיון הבכור....".
- ה. "טבעת החושן" - סמיכות הדעת הדרושה ללישנא קמא אינה מדין סמיכות דעת של קנינים אלא דין מיוחד בכסף שאינו קיץ. כלומר, כסף שאין לגביו סמיכות דעת על השוויות אינו מוגדר ככסף, ולפי"ז דברי התוס' אינם נוגעים כלל לדברי הפר"ח.
- ו. שיעורי הגרש"ש אופן ב' - סמיכות הדעת אינה קשורה לחסרון בהקנאה או ברצון לקנות הכסף אלא חסרון בשיווי הכסף. אם לזוכה בכסף אינו שוה הדבר (אף שכך שוויו) לא יחול הפדיון (ולא הקידושין) והחידוש הוא שבפדיון הבן ובקידושי אשה תלוי בהנאת המקבל. (על אף הדמיון, פירוש זה שונה מהצעת "טבעת החושן").